

Kaj Noschis

Psykologinen näkökulma ulkosuomalaisen juuriin

Kun kuulin, että Suomen 75-vuotisen itsenäisyyden juhlinnan yhtenä teemana on ”juuret Suomessa”, ensimmäisen polven ulkosuomalaisena se kosketti välittömästi jotain minussa. Olen henkilökohtaisesti elänyt tämän käsitteen kanssa pitkään, kokien sen muuttuvan ja samalla jatkuvan psykologisen sisällön ja merkityksen.

Olen syntymästäni asti asunut ulkomailla — etupäässä Tanskassa, Italiassa ja Sveitsissä — ja silti tunnen itseni suomalaisiksi, vaikka käydessäni Suomessa huomaan, että en kaikessa kokemasani tunne suomalaisuuttani. Lisäksi monet tapaamistani suomalaisista eivät välittömästi tunnista suomalaisuuttani. Olenkin viime vuosina enenevästi päättänyt hyväksymään myös ulkosuomalaisen identiteetin. Silti panostan jatkuvasti paljon yhteyksiini Suomeen. Olen usein miettinyt, miksi suomalaisuuteni on minulle keskeinen ja tärkeä asia. Ulkosuomalaisuuteni on käytännössä korostunut mentyäni naimisiin 15 vuotta sitten sveitsiläisen kanssa ja asutuani nyt Sveitsissä parikymmentä vuotta aina opiskeluajoistani lähtien. Minulle on kuitenkin ollut tärkeätä, että lapsemme oppisivat suomea — ja puhunkin suo-

mea kolmen pian teini-ikäisen lapseni kanssa — ja että heillä olisi myös Suomen kansalaisuus. Miksi?

On tietenkin itsekeskeistä ja puolueellista kohdistaa jonkinlainen psykologinen havainnointi itseensä, mutta koska olen ammatiltani psykologi niin tällainen seuranta ja pohtiminen on vuosien mittaan kulkenut kanssani. Tavoitteeni tässä kirjoituksessa on pyrkiä selvittämään miksi tunnen, että omat juureni ovat niin vahvasti sidottuja Suomeen, sekä mitä seurauksia tällä asenteellani on lasteni kasvatukselle. Pohdinnan yleisempi arvo ei ole päätettävissäni, vaikka olenkin tietoinen, että sosiaalinen ja taloudellinen taustani tekee ulkosuomalais-profiilistani jonkun verran poikkeavan.

Määrittelen tyypillisen ulkosuomalaisprofiilin seuraavalla tavalla: lähdetään kotimaasta perheenä tai perheen seuratessa ulkomaille hakeutunutta perheen päätä, koska ei ole enää taloudellisia edellytyksiä pärjätä kotimaassa. Tämä muutto oli suurinta vuosisadan alun Suomessa. Haaveena on saavuttaa paikka auringossa ulkomailla — mahdollisesti viitataan johonkin tuttuun, joka on tässä onnistunut. Taloudellinen onnistuminen on näin ollen päällimmäinen tavoite. Ulkomailla pyritään mukautumaan paikallisiin oloihin ja sosiaaliseen

Kaj Noschis, psykologian tohtori, Lausannen yliopisto, Sveitsi

ympäristöön vain välttämättömässä määrin. Samalla elätetään tahtomattakin nostalgiaa kotimaahan. Koska ulkomaille muutto oli pakon sanelema, sopeutuminen on useimmiten vaikeata ja yhteys kotimaahan hankalaa. Lapset syntyvät, kasvavat ja käyvät koulunsa uudessa maassa sopeutuen vanhempiaan helpommin ja luontevammin uuteen ympäristöön, joka nyt on heidän kotimaansa. Yhteys Suomeen elää eksplisiittisesti lähinnä vanhempien kertomusten ja perhetraditioiden nojalla. Lapsilla ensimmäisen sukupolven ulkosuomalaisina on tuskin tilaisuutta käydä Suomessa ja heille Suomi on lähinnä etäinen, usein idealisoitu tai päinvastoin vieroksuttu ihmema. Heidän juurensa ovat silti Suomessa.

Minun vanhempani lähtivät kumpikin omalle taholleen sodan jälkeisestä Helsingistä toiveenaan rakentaa avarampaa maailmankatsomusta, jossa kansallismielisyydellä ei olisi niin keskeistä asemaa. Tämä vanhempieni asenne korostui ulkomaille sekä heidän elintavoissaan (he pyrkivät aina mahdollisimman paljon omaksumaan myös paikallisia tapoja — mm. sosiaaliseen kanssakäymiseen ja ruuanlaittoon liittyviä — ja tavoittelemaan paikallisia yhteyksiä) että heidän tavassaan olla liikaa lähestymättä seudun muita suomalaisia. Isäni työnantajana oli aina paikallinen yritys tai järjestö (isä oli koulutukseltaan röntgenkonesuunnittelija).

Molemmat vanhempani olivat varsin kulttuurijanoisia. Näinollen taloudellinen onnistuminen ei ollut keskeisin tavoite, vaikka tietysti sillä oli myös tärkeä paikkansa käytännön arkihuolena. Samalla nostalgiaa ei varsinaisesti elätetty, vaikka kotimme perheriennot ja juhlamenot olivatkin suomalaishenkisiä. Kyseessä ei kuitenkaan ollut tietoinen reaktio-asetelma, jolla Suomea ja suomalai-

sia olisi pyritty karttamaan. Suomesta kävi ystäviä luonamme, ja meillä oli säännöllinen yhteys sukulaisiimme Suomessa. Muitakin suomalaisia on varmasti lähtenyt ulkomaille samanlaisella asenteella. Lähtivähän monet Amerikkaan rakentamaan "parempaa maailmaa". Korostan tässä ainoastaan sitä, että Suomi-kuvani, vanhempieni lapsena, ei ole niinkään rakentunut kaipuusta pakon edessä jätettyyn maahan, vaan avaramman maailmankuvan toivoon.

Minulla ja siskollani oli lisäksi mahdollisuus viettää kaikki kesät Suomessa isovanhempiemme luona. Tämä onkin seikka, joka sijoittaa minut "etuoikeutettuun" ryhmään, ja joka tavallaan kyseenalaistaa ulkosuomalaisuuteni. Tästä huolimatta kuvauksellani saattaa olla yleisempi arvo ulkosuomalais tutkimusten kannalta, onhan esittämäni asetelma tänään yleistymässä (matkustamisen yleistyessä palataan kotimaahan kesäksi). Näiltä pääkohdilta oma ulkosuomalaistaustani poikkeaa ylempänä esittämästäni tavallisemmasta asetelmasta.

Juurikäsitteestä

Juuret kiinnittävät kasvin alustaansa — tähänhän juuri-sana useimmiten viittaa — tavoitteena on saada maasta ravintoa. Toisaalta maan tuotteet muodostavat tärkeän osan ihmisen ravinnosta. Tiedämme myös, että supisuomalaisen hapanleipätaikinan perusseosta kutsutaan juureksi. Juuret viittaavat siis kuvitteellisesti sekä maaperään että ravintoon — niin kasvien kuin ihmisten. Samalla kasvun lähtökohtana ovat juuret. Lisäksi kasvin juurtuminen jonnekin tarkoittaa, että siihen se jää eliniäkseen, jollei joku siitä riippumaton tekijä (useimmiten ihminen) tule ja siirrä sitä juurineen muualle. Juuret viittaavat siis myös lähtökohtaan ja pysyvästi jossain olemiseen.

Monissa kielissä esiintyvällä käsitteellä "ihmisen juuret" viitataankin poikkeuksetta paikkaan tai alueeseen, johon kyseisellä ihmisellä tai ihmisryhmällä on joku tärkeä yhteys. Ylläolevaan nojautuen voisi olettaa, että ihmisen suhde juuriinsa viittaisi pelkästään siihen maaperään, jossa hän on syntynyt ja asuu pysyvästi, jota hän viljelee ja josta hän saa leipänsä. On kuitenkin ilmeistä, ettei maaperä, josta ollaan kotoisin, ravitse ihmistä pelkästään tuotteillaan. Kyse on myös henkisestä ravinnosta, ja tähän käsite "juuret" viittaa ihmisestä puhuessamme. Paikkaan liittyy aistimuksia, tunteita ja kokemuksia, jotka ovat tätä henkistä ravintoa. Nämä kokemukset jaetaan ja ne rakentuvat paikalla olevien sukulaisten, ystävien, naapureiden ja muiden ihmisten kanssa, jolloin ravinnon ominaisuutena on myös sosiaalisuus. Kysymykseksi jää, miksi silloin kun puhutaan juurista, viitataan usein paikkaan, joka ei ole ihmisen nykyinen elinympäristö, siis siihen, josta hänen vanhempansa tai isovanhempansa lähtivät aikoinaan ulkomaille.

Vastaus tähän kysymykseen antaa meille psykologisen määritelmän juurikäsitteestä. Kehityopsykologia kertoo meille, että lapsen tulevan kehityksen kannalta on keskeistä se, miten vastasyntyneenä opitaan omaksumaan ulkomailmaa¹⁾. Tämä tapahtuu vanhempien välityksellä. Maailmankuvamme ja sen rakentuminen riippuu pääasiallisesti siitä, miten tähän tarvittavat psykologiset välineet rakennetaan syntymähetkestä vanhempien (tai lapsen huoltajan) avulla. Katson, että nämä psykologiset välineet, jotka liittyvät aistimiseen, tunteisiin ja päättelykykyyn ovat ihmisen

juuret. Aristoteles jo muistuttaa, että ero ihmisen ja kasvin välillä on siinä, että ihmisen juuret kasvavat hänen sisäänsä, että ihmisen suolisto vastaa kasvin maaperään pyrkiviä juuria. Toisin sanoen, lapsen juuret eivät ole maassa vaan kasvavat lapsessa itsessään.

Suolisto on hyvä mielikuva, sillä se on elin, jolla ruoka sulatetaan. Näkökantani on, että psykologisesti juuri-käsite viittaa valmiuksiin, joilla sulatamme ja mukautamme kokemamme itseemme — rakennamme tietouttamme ja taitoamme pärjätä maailmassa. Näiden psykologisten juurien maaperänä on tällöin lapsen vanhemmat, heidän asenteensa ja tapansa, niin tiedostetut kuin tiedostamattomatkin. Vanhemmat opettavat jo pelkälä olemisellaan lapselle, miten jäsentää maailman kokemuksia ja aistimuksia. He toimivat tässä lapselle mallina. Lapsen luonnollinen kehitys on oppia toistamaan vanhempien esimerkkiä. Lapsi juurtuu tiedostetun ja tiedostamattoman matkinnan kautta, jolla hän rakentaa omat välineensä ulkomailman omaksumiselle (kieli yhtenä tärkeänä välineenä).

Tunnesuhteet lapsen ja hänen vanhempiensa välillä vaikuttavat ratkaisevasti tähän oppimiseen — mm. siihen, tuleeko lapsen suhteesta maailmaan luottamuksellinen vai ei — mutta joka tapauksessa vanhemmat omalla olemisellaan ja käyttäytymisellään ovat ensimmäisenä maaperänä lapsen juurtumiselle. Näinollen vaikka lapsi syntyy ulkomailloilla, vanhempien tapa kokea heille vieras maa muodostuu lapselle päällimmäiseksi ja perustavaksi kokemukseksi. Lapsen juuret ovat hänen vanhempiensa tai kasvattajiensa koti-maassa.

1) Kts. esim. Piaget, J., "Biology and knowledge", 1971, University of Chicago Press, Chicago/London, sekä Noschis, K., Symbolin asema Piaget'n teoriassa, *Psykologia*, 4 (1988), ss. 252–261, jossa korostan myös affektiivisen puolen merkitystä.

Vauvan ensimmäiset kokemukset ohjaavat hänen seuraavia kokemuksiaan. Ajan myötä lapsen omat kokemukset ravitsevat ja samalla kasvattavat enenevästi hänen juuriaan — eli psykologisia välineitä, joilla hän ymmärtää maailmaa. Mikäli näihin kokemuksiin ei liity minkäänlaista yhteydenpitoa vanhempien kotimaahan, on selvää, että lapsen alkuperäiset juuret menettävät merkitystään. Niiden merkitys voi tällöin lähinnä olla siinä, että ne antavat lapselle näkökulman, josta hyväksyä tilanteita, joissa hän tuntee itsensä erilaiseksi verrattuna muihin asuinmaansa lapsiin. Uuden kotimaan merkitys kasvaa vastaavasti, ja lapsen aikuistuuessa voi jo puhua juurtumisesta asuinmaahan, mikäli hän on kehityksensä myötä itsenäistynyt myös affektiivisesti vanhemmistaan. Lapsen sosiaalisella ympäristöllä on tietysti myös merkityksensä tässä suhteessa. Jos lapsi kuuluu ulkomailla asuvaan, alkuperältään suomalaiseseen yhteisöön, niin tietysti juuret säilyttävät myös merkittävän yhteyden Suomeen. Tilanne on päinvastainen, jos lapsi on tekemisissä pelkästään sen maan ihmisten kanssa, jossa hän asuu.

Tämän mallin mukaan juuret siirtyvät sukupolvelta toiselle. Mikäli pysytään sukupolvesta toiseen samalla paikkakunnalla, ja molemmat vanhemmat ovat sieltä kotoisin, juuret liittyvät yhä tiukemmin kyseiseen paikkaan, sen ihmisiin, heidän tapaansa olla, käyttäytyä, ilmaista itseään sekä aineelliseen ympäristöön (esineet, paikat, hajut, äänet, värit, valot, jne.). Mikäli jossain vaiheessa tapahtuu paikanvaihdos, niin vaikka yhteys kotiympäristöön hälvenee, tapa jäsentää kokemuksia on sukupolven ajan sama myös uudessa ympäristössä, ja siitä jää jotain useamman sukupolven ajaksi.

Näin juuret säilyvät lähtöpaikkakunnalla. Psykologisesti on tärkeää allevii-

vata, että elämyksiin liittyy aina tapa kokea ne. Kieli jäsentää ja kuvaa niitä yleisemmin itsellemme ja muille. Rakenname kokemusmaailmaamme ja muistiamme paljolti kielen kehyksissä, vaikka tietysti kaikki aistimukset ja tunteukset ovat osana tässä. Niin kauan kuin äidinkieli säilyy, siihen on helppo yhdistää olennainen osa juuri-käsitteen psykologisesta sisällöstä. Vaikka ajan mittaan äidinkieli unohtuisi, säilyy kuitenkin paljon olennaista koko elämän ajan, koska ensimmäisten kokemusten kautta rakentuvat kieltäkin edeltävät kehykset, joiden puitteissa kaikki muu tiedon ja kokemusten omaksuminen sitten tapahtuu. Koska kieli on kollektiivinen konstruktio, joka on yhteinen kansalle, niin kielen myötä juuri-käsite laajenee lapsen kasvaessa maahan tai kansaan liittyväksi: tunne, että kokemusten jäsentelyssä on paljon yhteistä määrättyä kieltä puhuvien kanssa.

Aikuistuuessaan lapsi tulee tietoiseksi tilanteesta ja pystyy jossain määrin henkilökohtaisesti asennoitumaan kysymykseen miten ylläpitää yhteyttä juuriinsa. Juuria voidaan myös tietoisesti yrittää siirtää uuteen ympäristöön, jos esimerkiksi vanhemmista on huonot mielikuvat tai jos yhteydet vanhempien kotimaahan ovat lopullisesti poikki. Koska olen korostanut tiedostamattoman matkimisen tärkeyttä juurtumisessa, niin ajan mittaan juuria kasvaa joka tapauksessa uuteen asuinmaahan. Uskon silti, että tärkein vaihe tässä prosessissa on varhaislapsuus. Tästä johtuu, että juuremme ovat tahtomattakin ennenkaikkea riippuvaisia vanhemmistamme ja heidän kauttaan heitä edeltäneistä sukupolvista.

Toisen polven ulkosuomalainen voi kokea, että juuret ovat pääasiallisesti asuinmaassa, mikäli yksi hänen vanhemmistaan polveutuu tästä samasta

asuinmaasta ja toisen vanhemman yhteydet hänen vanhempiansa (lapsen isovanhempien) jättämään maahan ovat olemattomat. On toisaalta hyvinkin ajateltavissa tämän mallin mukaan, että mikäli molemmat vanhemmat polveutuvat samasta maasta, joka ei ole heidän asuinmaansa, juuret "pysyvät" alkuperäisessä maassa monenkin sukupolven ajan.

Omat juureni

Vanhempani, molemmat suomalaisia viidessä kaikkien esivanhempieni sukupolvessa, muuttivat pian sodan jälkeen (1946–48) töihin Ruotsiin, jossa he tutustuivat toisiinsa, ja jossa minä synnyin (1950). Asuimme sitten Tanskassa, isäni saatua sieltä työpaikan, ja myöhemmin (1961) muutimme Pohjois-Italiaan isäni saatua sieltä uuden työn. Kävin siis kansakouluni tanskaksi ja oppikouluni italiaksi (kuten sisarenikin). Koska vanhempieni yhteinen kieli oli suomi (vaikka isän äidinkielenä oli ruotsi), puhuimme kotona aina suomea. Äiti hoiti ja kasvatti meitä lapsia ja samalla auttoi isää hänen työhönsä liittyvissä paperitöissä. Vuosien mittaan kotikieleemme sekaantui jonkun verran ensin ruotsinkielisiä, sitten tanskalaisia ja myöhemmin italialaisia sanoja ja ilmaisuja. Minulla oli sismoni kanssa vahvat siteet ei ainoastaan suomenkieleen vaan myös Suomeen, koska isovanhempani — joihin minulla oli aina lämmin suhde — kutsuivat meidät aina kesää viettämään kesäpaikalleen. Kesät olivatkin meille erittäin merkittävää aikaa, riemuitsimme mahdollisuudesta saada olla maalla, vapaina metsässä ja järvellä. Totuin kalastamaan ja saunomaan, lukemaan suomalaisia lehtiä, kuuntelemaan radiota, sekä käymään kaupoissa ja kylässä kavereiden ja sukulaisten luona.

Lisäksi isovanhempieni luona (äidin vanhempien) tunnistin monet tavat ja käyttäytymismuodot itsestänselvästi, koska ne esiintyivät samoina kodissamme. Näin siteeni Suomeen olivat todellisella ja elävällä pohjalla ylettyen kaikkien aistieni sisältöön. Näiden ihaniensien tuloksena oli vahva kiintyminen Suomen luontoon yleensä, kesäpaikamme erityisesti, ja näiden jonkinlainen idealisointi. Keskellä talvea saatoin Tanskassa ja jopa Italiassa ilmoittaa vanhemmilleni, että halusin Suomeen "koska siellä paistaa aina aurinko". Talvisin asuinmaassani ylpeilin kavereilleni, että olin Suomesta, maasta, josta harvat tiesivät mitään.

Sain kuitenkin Suomessa kesäisin todeta, että kavereiden parissa alkuperäni oli hyvin kyseenalainen — mistä olin peräisin tuollaisella ääntämisellä (ja ehkä käytöksellä). Tämä askarrutti minua, mutta koska minua ei syrjitty leikeissä tai muissa yhteyksissä, en tällöin vielä pahemmin välittänyt asiasta. Kun sitten tulin siihen ikään, että tanssiminen ja tyttöjen tapaaminen alkoivat olla minulle tärkeitä, sain hämmästykseni kokea, että suomalaiset tytöt välittömästi suuni avattuani tiedustelivat minulta, olinko ulkomaalainen tai ainakin ruotsinkielinen, kun puhuin sillä tavalla suomea. Kysymys oli minulle nyt kiusallinen. Teini-ikäisenä tunsin identiteettini rakentamisessa epävarmuutta: mistä olen? Italiassa esiinnyin täysin suomalaisena, ja Suomessa sain nyt todeta, että minua pidettiin ulkomaalaisena. Koska totesin että ei-suomalaisuuteni oli lähinnä kiinni kielestä — ääntämisestäni, sekä joistain kielivirheistä ja ulkoperäisistä ilmaisuista — pohdin mahdollisuuksia korjata tilannetta ja vahvistaa kuuluvuuttani Suomeen. Tämä on vaihe, jota kutsuisin juuri-kysymyksen

jälleenarvionniksi, sen nouseminen tietoisuuteeni.

En kuitenkaan pystynyt käytännössä toteuttamaan haluani vahvistaa suomalaista identiteettiäni. Vaikka minusta tuntui, ettei muitakaan vaihtoehtoja ollut, en löytänyt tälle pyrkimykselleni mallia tai kimmokkeita. Isäni ei katsonut tätä millään tavoin olennaiseksi kysymykseksi itselleen eikä minulle. Äidistä oli selvää, että olimme suomalaisia. Suomalaisille sukulaisilleni kysymystä ei ollut olemassa. Näin nuoruuteni identiteetti alkoi samalla rakentua ulkosuomalaiseksi, vaikka en tietoisesti sitä sellaiseksi määrittänyt. Käytännössä sain esimerkiksi todeta, että ilmoitettuani suomalaiselle tytölle kotimaakseni Italian, oli helppo jatkaa eteenpäin. Näin olen, vaikka asenteeni tuntui jonkinlaiselta maanpetturuudelta, päätin tilanteen mukaan jopa korostaa italialaisuuttani.

Kotimaassani Italiassa taas minua pidettiin ulkomaalaisena ja tällöin nojasin suomalaisuuteeni. Totesin usein omaavani poikkeavia mielipiteitä kavereiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Saatoin aina tilanteen niin vaatiessa selittää oman näkökantani poikkeavuuden suomalaisuudellani. Koska vanhempani eivät erityisemmin seurustelleet muiden Pohjois-Italiassa asuvien suomalaisten kanssa, olivat kaverini kaikki italialaisia. Tässä joukossa en tuntenut itseäni millään tavalla syrjityksi, ja minulla oli tunne, että saatoin luontevasti ilmaista itseäni — myös poikkeavine mielipiteineni. Suomalaisuuteni vahvistui tällöin omassa mielessäni. Samalla juuria alkoi myös kasvaa Italiaan.

Kun koulut oli käyty, päädyin Suomeen asevelvollisuuttani suorittamaan. Tunsin, että tässä oli kaipaamani tilaisuus todella kokea itseni suomalaiseksi ja vahvistaa identiteettiäni, vaikka en erikoisemmin pitänyt aseellisen palve-

luksen ideasta. Vuosi (1970–71) armeijassa olikin minulle erittäin opettavainen. Sain alusta lähtien kokea, että asenteeni ja käytökseni poikkesivat muusta joukosta. Päätin käyttää tämän vuoden ”suomalaisuuden harjoitteluna” voidakseni täysin samaistua muihin. Vaikka vuosi tuntui pitkältä ja aseellinen palvelu melko vastenmieliseltä, identiteettini vahvistui selvästi. Kielenkäyttöni suomalaistui, Suomi-tietouteni kasvoi ja opin tuntemaan omikseni monet suomalaiset sosiaaliset tavat. Juureni olivat vahvasti Suomessa ja tarkemmin Helsingissä, jossa asuin sukulaisten luona.

Asepalveluksen päätyttyä päätin silti lähteä ulkomaille opiskelemaan. Uskoin, ettei minulla olisi ollut edellytyksiä opiskella Suomessa. Olin tullut ylioppilaaksi Italiassa varsin keskinkertaisin tuloksin ja epäilin, etten voisi päästä opiskelemaan ylipäänsä mihinkään Suomessa. Psykologisesti tämä valintani ehkä kuitenkin vastasi samalla ulkosuomalaisuuteni hyväksymistä, nyt kun juurtuminen Suomeen tuntui vahvalta. Pyrin useampaan yliopistoon ja päädyin Sveitsiin yksinkertaisesti sen vuoksi, että minut hyväksyttiin Geneven yliopistoon. Hain ja sain opintolainaa Suomesta. Kun sitten valmistuin psykologiksi, päätin palata Suomeen. Halusin kuitenkin ensin maksaa opintolainani takaisin ja uskoin sen olevan helpompaa Sveitsistä käsin. Sain mielenkiintoisen tutkijanpaikan ranskankielisessä Sveitsissä ja tätä työtä tehdessäni tutustuin vaimooni.

Tunsin selvästi, että avioutuminen merkitsi paluuta vaikeampaan tilanteeseen suomalaisuuteni suhteen. Toisaalta vaimoni kohdattuani koin mahdollisuuden olla positiivisesti yhteydessä laajempaan kulttuuripohjaan, jossa taustani eri juurtumiset pystyisivät elämään. Tätä kirjoittaessani voin siis todeta, että olen tavallaan (tiedostamattani) vain to-

teuttanut vanhempieni halun avartaa heidän kokemaansa ankeata maailmankuvaa. Avioiduttuani tunsin hetkittäin kovinkin vaikeaksi pitää omaa melko laajaa maailmankuvaani koossa, ja mielessäni välkähti tällöin, että ratkaisu olisi paluu Suomeen.

Luulenkin, että ”juuret Suomessa” - käsite tarkoittaa minulle juuri tätä paluumahdollisuutta, että Suomeen voi matkustaa, että siellä voi asua, että siellä voi olla hyvä olla, ja että voin tuntea suomalaisuuden omaksi alkuperäkseni. Kuulun Suomeen, koska vanhempani kuuluvat sinne, koska opin jäsentämään todellisuutta suomalaisin silmin. Tämä on tärkeältä osin taannut jatkuvuutta elämäni ja samalla ravinnut sitä elämäni eri vaiheissa eri tavoin. Koska meille aviouduttuamme syntyi nopeaan tahtiin kolme lasta, niin perheen muutto Suomeen ei olisi kuitenkaan ollut käytännössä helppoa. Noin kymmenen vuotta sitten — vaiheessa, jolloin työni ja tulevaisuuteni muutenkin oli mielessäni melko epäselvänä ajatuksena — näin unen joka teki minuun syvän vaikutuksen.

Olen suomalaisessa kuusimetsässä jonkun ulkomaalaisen seurassa, joka ei tunne hyvoin metsiä. Sanon, että meidän on suunnattava pohjoiseen kunnes tulemme oikein syvälle metsään. Täällä aloitamme metsän raivaamisen. Kaadan kirveelläni ison kuusen. Huomaan silloin sen vieressä kallion, ja aivan kuin sulatettuna kiveen näen valtavan ankkurin. Totean, että ankkurin täytyy olla ajoilta, jolloin tässä metsän sijalla oli meri. Suomen historiaa tunteva setäni ilmestyy vierelleni ja sanoo, että tällaisia ankkureita on Suomessa seitsemän. Näen nyt, että kalliossa on myös kiinni kolmekerroksinen talo, joka mielestäni on rakennettu viime vuosisadalla. Outo talo, sillä siinä on kolme pystysuorassa olevaa kerrostumaa, jotka muodostavat kolme asuntoa. Asunnot ovat var-

sin karuja, mutta yhteydessä toisiinsa. Tunnen, että talo liittyy jotenkin minuun.

Uni jäi elävänä mieleeni. Pohdin sitä pitkään (olinhan psykologina myös työni puolesta kiinnostunut unista). Jotenkin uni vahvasti minussa tunnetta, että yhteys Suomeen on minulle todellakin tärkeä ja elävä asia. Että tiedostamattoman syvyydestä (metsästä) olin todistamassa sidettäni kollektiiviseen perustaan ja kiinnekohtaani — suomalaiseen alkuperääni (kalliossa ankkuri, joita on Suomessa seitsemän), joka vie kauaksi ajassa taaksepäin (veden vielä peittäessä metsän). Tältä perustalta löydän oman paikkani (talo, jossa asumme todellisuudessa, on 100-vuotias kerrostalo) sekä tilanteeni: koen, että minussa on kolme kerrostumaa, jotka liittyvät kolmeen minulle tärkeään maahan, jotka ovat myös kiinni juurissani (kiinni kalliossa), ja että tehtäväni on tavallaan vahvistaa näiden välisiä yhteyksiä (talon kolme kerrostumaa, jotka ovat yhteydessä toisiinsa). Tiedän olevani suomalaisen polulla (johdan metsurina kulkua metsässä) ja olevani samalla myös ulkosuomalainen (olen ulkomaalaisen seurassa). Uni oli minulle vahva todistus suomalaisista juuristani ja sai minut hyväksymään sen, että samalla todellisuuteeni kuului myös muita kerrostumia.

Lasteni juuret

Saatuamme lapsia olen pitänyt erittäin tärkeänä omalle isä-identiteetilleni, että lapset saisivat tietoutta Suomesta, sen kielestä, kulttuurista ja todellisuudesta. Olen käytännössä kokenut (huolimatta siitä, että vaimoni on sveitsiläinen ja Sveitsi on asuinmaamme) filaisuuden vahvistaa omaa suomalaisuuttani lasteni kasvatuksella. Asetin ansiotavoitteeni niin, että voisin taata lapsillemme mahdollisuuden ainakin kesäisin käydä Suo-

Suomessa. Olen samalla — ansioihini nähden jopa kohtuuttomasti — investoinut myös suomenkielisiin kirjoihin sekä hankkinut suomenkielisiä äänikasetteja ja videonauhoja. Tämä on ollut erittäin tärkeitä minulle isänä, ja tyydytyksellä voinkin tänään puhua suomea ja keskustella asiantuntevasti Suomesta lasteni kanssa. Lasteni suhde Suomeen on lisäksi melko samanlainen kuin minun ja siskoni aikoinaan, sillä olen käynyt heidän kanssaan joka kesä Suomessa. He ovat tänään yhtä kiintyneitä kesäpaikkaamme (joka on säilynyt suvussa) kuin minä.

Luulen, että juuri-kysymyksen tärkeys sellaisena kuin olen sen ilmaissut, on tehnyt minusta sen mukaisen kasvattajan. Juuret ovat väistämätön tekijä, joten on parasta tunnistaa ja voida tuntea niiden merkityssisältö. Huomaan, että lapsissa tämä sanoma on mennyt läpi. Heidän juurensa ovat myös Suomessa vaikka tietysti puolittain Sveitsissä. Vaimoni polveutuu ainakin viidessä sukupolvessa ranskankielisestä Sveitsistä.

Ystävistämme useat ovat ihmetelleet sitä, että vaimoni ei puhu suomea. En ole itse kokenut tätä tärkeäksi. Tärkeätä minulle on se, että olemme molemmat olleet avartamassa toinen toisemme maailmaa.

Lasteni laita on mielestäni toinen. Heidän isänsä on suomalainen, ja minulla on tarve voida siirtää tämä sama tunne ja tietoisuus lapsilleni. Toisen polven ulkosuomalaisina, joilla on ulkomaalainen äiti, heidän juurensa hakeutunevat myöhemmin enenevästi pois Suomesta. Tästä en pysty päättämään sen enempää kuin kukaan muukaan vanhempi lasten-

sa tulevasta elämästä. Mutta heidän juurtensa tunnistaminen ja fyysinen yhteys isänmaahan on tullut yhdeksi oman elämäni tavoitteista. Korostan, että se on ollut merkitystä luovaa minulle itselleni. Samalla olen koko ajan pyrkinyt siihen, että tämä lasteni suhde heidän isänsä maahan pysyisi todellisuuden puitteissa elävänä osana heidän rakentaessaan omaa identiteettiään. Tahtomattani tunnen tällöin välillä, että olen ehkä mukana minua paljon laajemmassa projektissa — eurooppalaisuuden toteuttamisessa.

Mielestäni juuri-käsite löytää hyvän vastineen eräässä eurooppalaisen kulttuurimme perustavassa myytissä. Odysseuksen tarina kertoo matkasta, jonka tavoitteena on paluu takaisin kotiin. Pallattuaan vuosien matkan jälkeen kotisaarelleen Ithakaan, ratkaisevana todistuksena siitä, että kotiinpalaaaja todellakin on Odysseus (jota hänen vaimonsa Penelopen on vaikea tunnistaa kahdenkymmenen vuoden jälkeen) on Odysseuksen varma tieto siitä, että heidän yhteinen vuoteensa on rakennettu puun juureen kiinni. Tämähän on arvoitus, jonka Penelope asettaa kotiinpalaaajalle. Todistettuaan tunnistavansa juurensa, hän saa jälleen paikkansa kotonaan. Luulen, että tämä on eepoksen ydin. Ulkosuomalaisetkin ovat Odysseuksia maailmalla. Meillä on tietoisuus siitä, että matka voi olla pitkä, mutta voimme palata juurillemme. Mielikuvassa — ja mahdollisesti myös todellisuudessa — sieltä myös löytyy leposija, jos vain tunnistamme juuremme lähtökohdaksemme. Tämän pyrin takaamaan lapsilleni. Ja vahvistan saman mahdollisuuden samalla itselleni.

